

Conservatorio Profesional de Música de Vigo

Programación de Conxunto de Piano

Índice

---

1. Introducción	4
1.1 Marco Legal	4
1.2 Características do centro.....	5
1.3 Características do alumnado.....	6
2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais	8
2.1 Grao Profesional.....	8
3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais.....	9
4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación da materia de Conxunto de Piano	10
4.1 Grao profesional da materia	10
5. Metodoloxía	11
5.1 Métodos didácticos	12
6. Atención á diversidade	13
7. Temas transversais	14
7.1 Educación en valores	14
7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's).....	15
8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas	16
8.1 Actos institucionais	16
8.2 Cursos e clases maxistras	17
8.3 Audicións	17
8.4 Outros	17
9. Secuenciación por cursos.....	18
9.1 Curso: 1º de grao profesional	18
9.1.1 Obxectivos.....	18
9.1.2 Contidos.....	19
9.1.3 Avaliación.....	20
9.1.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	22
9.1.5 Medidas de recuperación.....	22
9.1.6 Recursos didácticos.....	23
9.2 Curso: 2º de grao profesional	24
9.2.1 Obxectivos	24
9.2.2 Contidos.....	25
9.2.3 Avaliación.....	26
9.2.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	28
9.2.5 Medidas de recuperación.....	28
9.2.6 Recursos didácticos.....	29

9.3	Curso: 3º de grao profesional	30
9.3.1	Obxectivos	30
9.3.2	Contidos.....	31
9.3.3	Avaliación.....	32
9.3.4	Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	34
9.3.5	Medidas de recuperación.....	34
9.3.6	Recursos didácticos.....	35
9.4	Curso: 4º de grao profesional	37
9.4.1	Obxectivos	37
9.4.2	Contidos.....	38
9.4.3	Avaliación.....	39
9.4.4	Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	41
9.4.5	Medidas de recuperación.....	41
9.4.6	Recursos didácticos.....	42
10.	Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica.....	44
11.	Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento.	45
12.	ANEXOS	46
12.1	Probas de acceso a outros cursos.	46
12.2	Folla de calibración para exames e/ou probas instrumentais	46

1. Introducción

A presente Programación Didáctica de Conxunto de Piano está baseada na secuenciación dos obxectivos, contidos e criterios de avaliación ao longo dos cursos 1º, 2º, 3º e 4º do grao profesional, e foi realizada polo profesorado do departamento de Conxunto de acordo co currículo oficial vixente para a materia e co proxecto educativo do centro, como así establecen os artigos 5º e 10º do capítulo II dos Decretos 198/2007 e 203/2007, do 27 de setembro, respectivamente.

Este documento inclúe, ademais dos obxectivos e contidos, a metodoloxía que se vai a seguir (indicando materiais e recursos didácticos que se empregarán), a avaliación e os seus tipos, procedementos e ferramentas (tanto da aprendizaxe coma da ensinanza e da propia programación), a atención á diversidade, e outras informacións que consideramos de interese e necesidade para levar a cabo o proceso de ensinanza-aprendizaxe.

Entendemos esta programación didáctica como un instrumento flexible, que permite adaptarse ás circunstancias concretas do alumnado en cada momento do seu proceso de aprendizaxe, pero ao mesmo tempo, tamén como marco de referencia que lle dá forma á nosa ensinanza garantizando que aqueles alumnos e alumnas dun mesmo nivel, e incluso con diferente profesorado, poidan acceder a unha ensinanza que favoreza a consecución dunhas competencias mínimas equiparables.

1.1 Marco Legal

Para a elaboración desta programación didáctica tivéronse en conta os seguintes documentos legais, clasificados atendendo á súa data de publicación, de menor a maior antigüidade:

- **ORDE do 29 de setembro de 2015** pola que se convocan os premios extraordinarios nas ensinanzas artísticas profesionais nas modalidades de música, danza e de artes plásticas e deseño na Comunidade Autónoma de Galicia, correspondentes ao curso 2014/15. DOG do 6 de outubro de 2015.
- **DECRETO 229/2011**, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG 21 de decembro de 2011.
- **CIRCULAR 15/2011** da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa pola que se ditan instrucións para determinados aspectos do funcionamento dos conservatorios elementais e profesionais de música e danza.
- **ORDE do 4 de agosto de 2011** pola que se desenvolve o Decreto 223/2010, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento

Orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 18 de agosto de 2011.

- **DECRETO 223/2010**, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 19 de xaneiro de 2011.
- **ORDE do 28 de xullo de 2008**, pola que se regulan as probas de acceso ás ensinanzas profesionais de música dispostas no Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música. DOG do 18 de agosto de 2008.
- **ORDE do 8 de febreiro de 2008**, pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música que se establecen na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG do 26 de febreiro de 2008.
- **DECRETO 203/2007**, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música. DOG do 31 de outubro de 2007.
- **CIRCULAR 9/2007** da Dirección Xeral de Formación Profesional e Ensinanzas Especiais, pola que se ditan instrucións sobre o desenvolvemento das ensinanzas elementais e profesionais de música establecidas na Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación.

1.2 Características do centro

O Conservatorio Profesional de Música de Vigo é un centro público creado no ano 2003 despois da separación obrigatoria tal e como dispoñía a Lei Orgánica 1/1990 Xeral de Ordenación Educativa do Conservatorio Superior de Música de Vigo.

Sito na rúa Fotógrafo Felipe Prósperi s/n, entre a Avenida da Florida e Praza da Miñoa, o centro conta con instalacións axeitadas ás ensinanzas musicais, resultando un tanto escaso de espazos para a demanda que unha cidade como Vigo fai das ensinanzas musicais.

O centro sitúase na bisbarra de Vigo, zona amplamente industrializada. A actividade musical da zona xira en torno á existencia de un grande número de bandas populares e coros onde moitos/as alumnos/as reciben unha formación musical inicial. Existen tamén na zona un número importante de escolas de música públicas e privadas, e nos últimos anos tamén se crearon varias formacións do ámbito orquestral.

O propio Conservatorio e algunhas entidades privadas (bancos, fundacións, sociedade filarmónica, etc.) programan actividades musicais. A cidade carece de fonoteca pública e de biblioteca musical especializada (a excepción da do propio

centro).

A maiores da actividade docente da ensinanza de música, no Centro realízanse diferentes actividades extraescolares e complementarias co obxectivo de completar a formación do alumnado: concertos, conferencias e cursos de especialización, e outros.

A ensinanza que se imparte no Conservatorio Profesional de Música de Vigo é a de música, regulada pola Lei 2/2006, do 3 de maio, de Educación e polo Real Decreto 1577/2006, do 22 de decembro polo que se fixan os aspectos básicos das ensinanzas profesionais de música, sendo na Comunidade Autónoma de Galicia os decretos polos que se regula o grao elemental e profesional o 198/2007, do 27 de setembro, e 203/2007, do 27 de setembro.

1.3 Características do alumnado

O centro conta cunha media de 640 alumnos e alumnas, variando a súa procedencia segundo a idade e o curso que realizan. Así, a maioría dos discentes do grao elemental pertencen á bisbarra de Vigo, agás algúns que veñen para cursar especialidades que non se imparten noutros conservatorios da provincia.

As principais motivacións para o estudo neste Centro son:

- A obtención dun título que lles abra saídas profesionais, e que posibilita a continuidade de estudos no grao superior de música.
- A calidade da ensinanza.
- A ubicación do Conservatorio.

As expectativas de futuro do alumnado varían segundo o grao no que se atopan: os/as alumnos/as de grao elemental teñen como principal obxectivo obter unha formación que lles permita gozar da música e poder continuar os seus estudos. O alumnado do grao profesional manifesta as súas preferencias por dedicarse á docencia e á práctica instrumental (orquestra, banda, coro, cámara, solista, etc.), e, se cadra, continuar os seus estudos nun Conservatorio Superior de Música.

No estudo individual do alumnado resalta o esforzo, a análise do repertorio e a comprensión do mesmo. Como gran problema sobresa a falta de tempo, especialmente no grao profesional, debido á gran cantidade de horas que o alumnado pasa no seu centro de ensinanza obrigatoria. Outros problemas son a falta de organización, de constancia e concentración no estudo. O clima existente entre o alumnado e o profesorado do centro é óptimo, sendo este un dos valores máis apreciados por ambas partes. É de destacar que as preferencias do alumnado no seu tempo de lecer, sigan relacionadas coa música, debido á importancia que dan á asistencia a concertos ou á escoita da mesma na casa. As outras afeccións do alumnado do Conservatorio Profesional de Música de Vigo son a lectura e os deportes. Como conclusión, extraemos que ao ser este un centro de ensinanzas artísticas o grao de satisfacción do alumnado co centro é alto, por non ser obrigatorios os

devanditos estudos.

2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais

2.1 Grao Profesional

O Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música, indica no artigo 2º que a súa finalidade é proporcionarlle ao alumnado unha formación artística de calidade e garantir a cualificación dos futuros profesionais da música, ordenándose en catro funcións básicas: formativa, orientadora, profesionalizadora e preparatoria para estudos posteriores.

Esta finalidade acádase ao longo dos seis cursos dos que consta este grao coa consecución dos seguintes obxectivos que aparecen enumerados no artigo 3º do mesmo Decreto:

- a) Habitarse a escoitar música e establecer un concepto estético que permita fundamentar e desenvolver os propios criterios interpretativos.
- b) Desenvolver a sensibilidade artística e o criterio estético como fonte de formación e enriquecemento persoal.
- c) Analizar e valorar a calidade da música.
- d) Coñecer os valores da música e optar polos aspectos xurdidos dela máis axeitados para o desenvolvemento persoal.
- e) Participar en actividades de animación musical e cultural que permitan vivir a experiencia de transmitir o gozo da música.
- f) Coñecer e empregar con precisión o vocabulario específico relativo aos conceptos científicos da música.
- g) Coñecer e valorar o patrimonio musical como parte integrante do patrimonio histórico e cultural.
- h) Tomar conciencia da importancia dunha escoita activa como base imprescindible na formación de futuros profesionais.
- i) Fomentar a utilización do patrimonio musical en xeral, e a do galego en particular, como medio indispensable no enriquecemento da persoa e da súa formación musical.

3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais

A diferenza do Decreto 198/2007, que establece a ordenación do currículo das ensinanzas elementais, no Decreto 203/2007 de ordenación das ensinanzas profesionais recóllense no artigo 6º os obxectivos específicos destas, que serán desenvolvidos de xeito máis concreto no currículo de cada materia e que citaremos nos seguintes apartados deste mesmo punto.

Estes obxectivos específicos ou capacidades que deben ser adquiridos polo alumnado do grao profesional das ensinanzas de música son:

- a) Superar con dominio e capacidade crítica os contidos e os obxectivos formulados nas materias que compoñen o currículo da especialidade elixida.
- b) Coñecer os elementos básicos das linguaxes musicais, as súas características, as funcións e as transformacións nos contextos históricos.
- c) Utilizar o oído interno como base da afinación, da audición harmónica e da interpretación musical.
- d) Formar unha imaxe axustada das posibilidades e das características musicais de cada un, tanto a nivel individual como en relación co grupo, coa disposición necesaria para saber integrarse como un membro máis del ou para actuar como responsable do conxunto.
- e) Compartir vivencias musicais de grupo na aula e fóra dela que permitan enriquecer a relación afectiva coa música, a través do canto e da participación instrumental en grupo.
- f) Valorar o corpo e a mente para utilizar con seguridade a técnica e poder concentrarse na audición e na interpretación.
- g) Relacionar e aplicar os coñecementos adquiridos en todas as materias que compoñen o currículo, nas vivencias e nas experiencias propias para acadar unha interpretación artística de calidade.
- h) Coñecer e aplicar as técnicas do instrumento ou da voz de acordo coas exigencias das obras.
- i) Adquirir e demostrar os reflexos necesarios para resolver eventualidades que xurdan na interpretación.
- j) Cultivar a improvisación e a transposición como elementos inherentes á creatividade musical.
- k) Interpretar individualmente ou dentro da agrupación correspondente obras escritas en todas as linguaxes musicais, afondando no coñecemento dos estilos e das épocas, así como nos recursos interpretativos de cada un destes.
- l) Actuar en público con autocontrol, dominio da memoria e capacidade comunicativa.

4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación da materia de Conxunto de Piano

---

4.1 Grao profesional da materia.

En canto aos elementos curriculares do grao profesional que serviron de base para a elaboración desta programación, estes pódense consultar no Anexo II do Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música.

5. Metodoloxía

O ensino de Conxunto de Piano desenvolverase a través de técnicas de ensinanza que serán individuais, en grupo e activas, e o método a empregar será a autoaprendizaxe guiada, onde o profesor en cada clase orientará e motivará ao alumnado para a busca, procesamento e aplicación da información necesaria, así como a aprendizaxe por proxectos, xa que estes coñecementos que adquirirá poranse en práctica nos obxectivos ou proxectos establecidos, desde a preparación de obras ata un programa de concerto.

Para dar reposta a todo o anterior, e de xeito xeral, as estratexias metodolóxicas adaptaranse á madurez do alumnado e aos factores contextuais da clase, como son o tempo, os espazos e os recursos dispoñibles.

Principios metodolóxicos

Os principios que rixen a elaboración desta programación didáctica dotándoa de coherencia e sentido son:

- **Actividade:** O carácter instrumental da materia de conxunto require da práctica, polo que o principio de que as cousas se aprenden facéndoas vai implícito na nosa ensinanza.
- **Autonomía:** Cada alumno/a será orientado nas súas clases en grupo e nos ensaios colectivos, ensinándolle a traballar de forma independente e a tomar decisións por si mesmo.
- **Creatividade:** Ao tratarse dunha ensinanza artística, toda actividade que realicemos tratará de estimular o pensamento e a imaxinación, buscando conseguir que os nosos alumnos non repitan soamente o que decimos e pedimos.
- **Individualización:** A nosa ensinanza da materia é grupal na maior parte do tempo, pero en cada clase terase en conta a dimensión persoal e afectivo social de cada alumno ou alumna.
- **Flexibilidade e diversidade de estratexias didácticas:** Co fin de conseguir os obxectivos propostos poderemos realizar as adecuacións que fosen precisas na temporalización dos contidos.
- **Convivencia:** A nosa ensinanza require de traballo en equipo e fomentará en todo momento un clima de cordialidade e respecto entre o alumnado.
- **Significación:** Esta será unha das vías de motivación que empregaremos, presentando o que se aprende como algo que será útil noutras situacións, que terá aplicación real.
- **Interdisciplinabilidade:** Buscaremos relacionar os contidos da nosa materia cos das outras materias do currículo que cursa o noso alumnado para dotalos dunha maior significación.

5.1 Métodos didácticos

Á hora de decidir os métodos didácticos para esta programación didáctica tívéronse en conta os seguintes enfoques:

- **Modelo constructivista:** Tomando como idea principal que o coñecemento é unha construción persoal na que o/a alumno/a elabora significados propios a partir duns coñecementos previos, a través dunha actividade intelectual e práctica.
- **Aprendizaxe significativa:** Este modelo de aprendizaxe está moi relacionado co constructivista, xa que a adquisición de coñecemento polo alumnado realízase construíndo sobre os seus propios esquemas, sumando información sobre a que xa ten, que lle será útil para aplicar noutras situacións.

Para que esto se produza, debemos ter en conta ao longo de toda actividade:

- a) Que o alumnado teña unha boa actitude, algo que se consegue facéndolle ver que o que están a facer ten sentido, é dicir ten unha razón, unha finalidade, así como fomentando o bo clima de clase, a autoconfianza, etc.
- b) Que o que se ensine presente unha estrutura lóxica dentro da materia, enfocando o traballo de forma globalizadora.
- c) Que as novas aprendizaxes se relacionen cos coñecementos previos, é dicir, os contidos deben ter significatividade psicolóxica.
- d) Que sexan conscientes da importancia do estudo individual, fomentando o interese e o respecto polo hábito de estudo e ensinándolles a maneira de que ese tempo sexa eficiente.

6. Atención á diversidade

A diversidade constitúe un valor que enriquece e diversifica a realidade, esixindo no plano educativo unha maior atención por parte do profesorado.

É un feito que os alumnos que acceden a un conservatorio presentan diferenzas individuais e non todos os alumnos aprenden ao mesmo ritmo nin teñen as mesmas capacidades, polo que será labor do profesorado adecuar a práctica docente ás necesidades e características do alumnado.

Para dar resposta á diversidade, desde a clase de conxunto teremos en conta as seguintes pautas:

- Traballar con materiais abertos e flexibles, que plantexen diversas estratexias para o logro dos coñecementos.
- Ter en conta as diferenzas individuais e de grupo que se detectan na avaliación inicial: os intereses dos nenos, o contacto que tiveron coas actividades, as destrezas adquiridas, etc.
- Buscar orientación externa, de ser necesario, co propio centro como mediador.
- Respetar o ritmo de aprendizaxe de cada alumno.
- Diversificar as actividades para lograr os obxectivos.
- Plantexar actividades de diferente dificultade e integrar aos alumnos na máis apropiada ao seu nivel.
- Fomentar a pedagogía do éxito, é dicir, valorar os pequenos logros de cada un e considerar positivamente o seu proceso de aprendizaxe.
- Potenciar o traballo das actitudes para lograr o respecto de todos

A atención á diversidade constitúe un indicador moi positivo da saúde do noso sistema educativo, xa que un sistema que tamén intenta dar resposta a todos eses nenos e nenas con deficiencias a nivel persoal e con características cognitivas por encima da media, é un sistema educativo cercano ás necesidades reais do educando. Neste sentido a nosa programación didáctica intentará establecer os instrumentos necesarios, en consonancia cos outros documentos do centro, para lograr unha educación musical comprensiva e de calidade.

7. Temas transversais

A nosa materia tamén trata esta serie de elementos transversais que son abordados desde cada unha das diferentes asignaturas que comprenden o currículo das ensinanzas de réxime especial de música, e que nos dan a oportunidade de reflexionar sobre a dimensión máis persoal da educación.

7.1 Educación en valores

Á hora de abordar a educación en valores seguiranse as seguintes consignas:

- A **educación ambiental** tratarémola a través do coidado pola produción excesiva de sons por parte do alumnado, a concienciación sobre contaminación acústica, e a través da importancia que se lle debe de dar ao silencio como marco de calquera actividade musical.
- En canto á **educación para a saúde**, abordarémola a través da práctica corporal, aprendendo a apreciar e valorar o propio corpo e as súas posibilidades de movemento, tendo en conta e incidindo sobre a educación postural e a adquisición dun correcto tono muscular. Ademais, a música, polos seus compoñentes afectivos, fisiolóxicos e intelectuais, tamén incide de forma positiva no equilibrio persoal e anímico das persoas.
- No referente á **educación para a igualdade de sexos**, partiremos de que a música non está relacionada co sexo do alumnado, e de que toda actividade musical en grupo partirá do principio de integración, de colaboración e de respecto mutuo entre os integrantes da clase independentemente do sexo ao que pertencen.
- A **educación para a paz e a tolerancia** traballarase a partir de pezas doutras culturas e das relacións que se establezan coas persoas da contorna.
- A **educación para o lecer** traballarase a partir do concepto productivo do ocio, a través da asistencia a concertos, audicións, recitais e outras actividades culturais, ademais de fomentar a escoita de música e a lectura de libros relacionados co traballado en clase.
- En canto á **educación do consumidor** trataremos que o alumnado adquira unha actitude crítica ante o fenómeno musical, axudándolles a forxar un criterio á hora de decantarse por diferentes versións, e propiciando dese modo un aumento da súa capacidade de elección á hora de consumir música.
- Para rematar, a **educación moral e cívica** abordarémola ao ter presente o respecto ás normas e a necesidade da súa existencia como poden ser á hora de tocar en grupo: a entrada simultánea, o mantemento do plano sonoro adecuado, a actitude de escoita e respecto aos

demáis... Todas estas normas estarían referidas aos compañeiros, ao material da aula, ao profesor, etc.

7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's)

Hoxe en día é difícil pensar nun modelo pedagóxico que non se complemente cos recursos tecnolóxicos, permitindo unha formación máis completa e posibilitando unha renovación na pedagogía e na didáctica. A educación ten que avanzar ao paso da sociedade co fin de enriquecerse mutuamente.

Coa aplicación das TIC's preténdese acadar os seguintes obxectivos:

- Desenvolver a autonomía persoal: O alumnado debe aprender a seleccionar a información recadada na rede, xa que, permite coñecer e contrastar un gran número de versións musicais.
- Coñecer a realidade musical actual: A través da rede o alumnado atópase en contacto coas noticias de actualidade, ben a través de blogs de solistas e profesorado, de coaching musicais, gravacións recentes, e diferentes portais sobre programas de estudos no estranxeiro. O propio Centro, a través de aplicacións como youtube e soundcloud, difunde as súas actividades como audicións do alumnado, concertos e cursos.

8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas

Dentro da Sección II do Proxecto Educativo de Centro do noso conservatorio, referente ás normas de organización e funcionamento, e concretamente no título cuarto do capítulo 4, establécese que estas actividades se poderán clasificar en actos institucionais, cursos e clases maxistras, audicións e outros.

O alumnado de Conxunto de Piano terá o dereito de asistir, aínda que non a obriga, ás actividades culturais e de promoción das ensinanzas que se organizan desde o Departamento de Conxunto, agás nas audicións, onde si deberán participar.

A organización de todas as actividades extraordinarias e complementarias do conservatorio correspóndenlle, como norma xeral, ao Equipo de Actividades Culturais e á Vicedirección como coordinadora do dito equipo. Para todas estas actividades agás as audicións de aula (non sendo casos especiais que así o requiriran), establecerase un plan de actuación que pode ser consultado no artigo 36º do título cuarto da sección do Proxecto Educativo do Centro anteriormente citado.

8.1 Actos institucionais

No curso académico 2003/2004 decidiuse iniciar a institucionalización dunha serie de concertos, de xeito que pasaran a formar parte da programación estable do centro. Seguindo esta liña de continuidade, as posibles participacións do Departamento de Conxunto serían nos seguintes actos:

- Concerto de apertura do Curso Académico: Terá lugar ao inicio do curso.
- Concertos Benéficos: en colaboración con entidades benéficas, coa posibilidade de recadación de donativos. Así mesmo, intentarase celebrar fóra do centro, nalgún lugar que garanta a maior difusión posible.
- Ciclos de concertos, como por exemplo o Ciclo de Primavera onde cada ano se convida a solistas e agrupacións tanto externas como con participación dalgún membro do claustro.
- Acto de graduación: Alumnado que remata os estudos do 4º curso do grao elemental e o 6º curso do grao profesional.

Ademais das actividades que se realicen no seo do propio centro, intentarase celebrar concertos en salas ou espazos que permitan unha maior proxección da nosa tarefa profesional.

8.2 Cursos e clases maxistráis

Os cursos e clases maxistráis que se desexen organizar, unha vez aprobados no seo do departamento correspondente trasladaranse ao Consello Escolar onde se debaterán, e se son autorizados pasarán a ter a consideración de actividades extraescolares ou complementarias do centro.

No caso de que o Departamento de Conxunto teña algunha proposta, esta deberá ser tratada no mes de setembro e será incluída na Programación Xeral Anual. As propostas posteriores a esta data, poderán terse en conta, sempre que sexan autorizadas polo Consello Escolar.

No caso de haber orzamento para as actividades, será o Consello Escolar quen estableza os criterios de distribución do mesmo.

8.3 Audicións

Atendendo ao que se contempla nos currículos de Grao Elemental e de Grao Profesional, cada departamento organizará audicións de alumnos que se celebrarán de forma continuada ao longo do curso. Ditas audicións serán públicas e se realizarán en tres períodos ao longo do curso, coordinadas pola Vicedirección.

Solicitarase dos departamentos colaboración para a elaboración de calendarios coas propostas de datas para as diferentes audicións que se queiran organizar ao longo do curso. Estas propostas serán estudadas pola Vicedirección para poder adjudicar datas, espazos e horarios definitivos.

O Departamento de Conxunto organizará como mínimo tres audicións, que poderán ser tanto de aula como no auditorio do centro, ao longo do curso nas que o alumnado deberá participar como mostra do traballo realizado na clase.

8.4 Outros

O centro colabora con entidades públicas e privadas participando en eventos organizados por estes, como son os “Premios Honoríficos David Russell”, ou os concertos pedagóxicos para colexios, entre outros, nos que o Departamento de Conxunto podería propoñer alumnado para a súa inclusión nestas actividades.

9. Secuenciación por cursos

A continuación desenvólvese a programación didáctica de Conxunto de Piano do grao profesional por cursos.

9.1 Curso: 1º de grao profesional

9.1.1 Obxectivos

Obxectivos xerais:

- Afondar no coñecemento dos estilos e dos recursos interpretativos de cada un deles.
- Dominar o propio instrumento de acordo coas esixencias de cada obra.
- Respetar as normas que esixe toda actuación en grupo e valorar a interpretación en conxunto como un aspecto fundamental da formación musical.
- Aplicar a audición polifónica para escoitar simultaneamente as partes ao mesmo tempo que se executa a propia, demostrando a sensibilidade auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente a calidade sonora.
- Utilizar unha ampla e variada gama sonora, de xeito que o axuste do son se realice en función dos demais instrumentos do conxunto e das necesidades interpretativas da obra.
- Adquirir e aplicar progresivamente ferramentas e competencias para o desenvolvemento da memoria.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista.
- Aplicar con autonomía progresivamente maior os coñecementos musicais para a improvisación co instrumento.
- Coñecer e realizar os xestos básicos que permitan a interpretación coordinada.
- Interpretar obras representativas do repertorio do conxunto instrumental de dificultade axeitada ao nivel.

Obxectivos específicos:

- Aprender a diferenciar diversos estilos de escritura pianística a través da lectura e audición do repertorio para a piano a catro mans, dous

pianos e piano con outros instrumentos e a situalos nun contexto histórico máis ou menos preciso.

- Alcanzar o dominio técnico necesario para a interpretación das obras programadas para o curso.
- Adoptar a actitude necesaria para a interpretación no piano a catro mans tendo en conta as particularidades da execución de dous intérpretes nun mesmo instrumento, tanto na función de primo como de segundo. Cumprir correctamente coa función destinada a cada parte tanto si é de solista como de acompañante.
- Potenciar o sentido da audición na interpretación de obras para piano a catro mans, dous pianos, e obras para outros instrumentos con acompañamento pianístico, tendo en conta as distintas esixencias sonoras en cada un dos contextos.
- Coñecer as distintas cualidades tímbricas derivadas dos posibles ataques que forman parte da técnica pianística e aplicarlas no contexto das obras do repertorio que se traballe.
- Interpretar obras de memoria dentro do repertorio escollido para cada curso. Potenciar a capacidade de memorizar obras ou fragmentos de obras nun prazo de tempo limitado. Utilizar a análise musical como ferramenta para a mellor comprensión e posterior memorización das obras traballadas.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista de pezas de dificultade elemental nunha execución a dúo, tendo en conta a dificultade da lectura simultánea. Desenvolver a capacidade de aprender nun prazo curto pezas dun nivel axeitado.
- Improvisar harmónica e melodicamente nun contexto de dúo empregando os elementos musicais propios do nivel e as ferramentas técnicas características da execución pianística.
- Alcanzar un bo nivel de comunicación musical a través da vista, o xesto e a respiración nun contexto de dúo.
- Interpretar obras representativas das diversas épocas e estilos dentro do repertorio de piano a catro mans e dous pianos, de dificultade axeitada ao nivel. Interpretar pezas para outros instrumentos con acompañamento pianístico.

9.1.2 Contidos

- Os distintos estilos musicais históricos a través do repertorio de piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos. Harmonía, textura, ornamentación, pedalización, etc.

- A unidade sonora: respiración, ataque, articulación, ritmo, fraseo, etc. Resolución de problemas técnicos. A precisión na execución. Dixitações. Desenvolvemento de igualdade de ataques.
- Práctica de conxunto da agrupación correspondente. Valoración do sistema como marco da interpretación. A función de solista. A función de acompañante.
- Audicións comparadas de interpretacións de piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos, para analizar de maneira crítica as características das diferentes versións. A escoita.
- Equilibrio sonoro de planos. O timbre. A práctica do pedal na execución de conxunto.
- Análise e interpretación das obras do repertorio do curso. Comprensión musical das distintas linguaxes musicais interpretadas.
- Lectura a vista.
- Desenvolvemento de acompañamentos. Improvisación melódica sobre unha base armónica.
- Estudo e práctica dos xestos anacrúsicos para tocar sen dirección.
- Traballo gradual do repertorio básico máis salientable da agrupación correspondente.

9.1.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse únicamente á calificación trimestral ou final.

9.1.3.1 Criterios de avaliación

- Interpretar obras do repertorio propio da agrupación correspondente. Con este criterio preténdese avaliar a capacidade de criterio interpre-

tativo entre todos os compoñentes do grupo, e do equilibrio sonoro entre as partes.

- Actuar como responsable do grupo, dirixindo a interpretación colectiva en tanto que realiza a súa propia parte, se procede. Mediante este criterio preténdese verificar se o alumnado ten un coñecemento global da partitura saben utilizar os xestos necesarios da concertación. Ademais, pódese valorar os seus criterios sobre unificación do son, timbre, vibrato, afinación, fraseo, etc.
- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda. Este criterio pretende comprobar a capacidade do alumnado para desenvolverse con autonomía na lectura dun texto, así como o seu grao de fluidez na lectura e comprensión da obra.
- Estudar as obras correspondentes ao repertorio programado. Mediante este criterio preténdese avaliar o sentido da responsabilidade como membro dun grupo, a valoración que ten o seu papel dentro deste e o respecto pola interpretación musical.
- Interpretar en público obras do repertorio para conxunto. Este criterio serve para comprobar a unificación do fraseo, a precisión rítmica, o equilibrio sonoro, a preparación de cambios dinámicos e de acentuación, así como a adecuación interpretativa ao carácter e o estilo da música interpretada.

9.1.3.2 Mínimos esixibles

- Interpretar un programa integrado por un mínimo de seis obras. O repertorio elixirase en función do tipo de formación e das dificultades técnicas e musicais, acordes a este nivel.
- Interpretar en audición pública obras traballadas durante o curso. As audicións, de periodicidade e duración flexible, se distribuirán ó longo do curso, debendo cada grupo participar nun mínimo de unha delas.

9.1.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Empregarase como procedemento a observación directa do alumnado valorando o rendemento do traballo diario, o comportamento e actitude nas clases e a audición.

Como ferramentas de avaliación empregarase o diario de aula onde quedará recollida a información e valoración do traballo diario, a actitude e o comportamento e a audición. Poderase utilizar gravacións de audio e vídeo como ferramenta de avaliación complementaria.

9.1.3.4 Criterios de cualificación

- Mostrar unha capacidade de aprendizaxe progresiva a través do traballo diario. Este criterio achegará o 60% da cualificación.

- Amosar interese e unha boa actitude e comportamento nas clases como nas actividades do Centro. Este criterio achegará o 10% da cualificación.
- Interpretar obras de conxunto nunha audición. Este criterio achegará o 30% da cualificación.

Traballo diario	Actitude e Comportamento	Audición
60%	10 %	30%

9.1.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

É competencia do consello escolar de cada centro autorizar con carácter excepcional a ampliación de matrícula ao curso seguinte ao alumnado que, logo da orientación do profesorado, así o solicite, sempre que o informe da totalidade do profesorado do alumno ou da alumna xustifique, conforme a criterios obxectivos, a súa adecuada capacidade de aprendizaxe do curso actual e daquel ao que aspire a acceder.

O alumno deberá realizar e superar unha proba que lle permita demostrar ter adquiridos os obxectivos requiridos pola programación do curso que quere superar. O resto do grupo non será avaliado.

Devandita proba consistirá en:

- Interpretar as obras propostas polo profesor.
- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda.

9.1.5 Medidas de recuperación

9.1.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

Nesta proba o alumnado deberá presentar toda a materia que corresponda ao curso en cuestión, sendo o profesorado o encargado de designar os contidos a interpretar na proba.

Nese caso, o alumno terá dereito a unha proba de avaliación alternativa na que terá que cumprir os aspectos reflectidos no apartado “Mínimos esixibles” dese curso, aportando ós membros da agrupación necesarios, non sendo éstos avaliados.

9.1.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non supere a materia de Conxunto poderá presentarse á convocatoria extraordinaria.

O profesor da materia especificará no Informe de Materia Non Superada, o traballo que o alumno terá que presentar na proba extraordinaria para superar o

curso dacordo coa programación vixente da materia. O alumno ten que presentar o grupo co que vai interpretar as obras na proba.

9.1.6 Recursos didácticos

- “EL PIANO. Música per due”. Tchokov-Gemiu
- “MÉTODO EUROPEO DE PIANO”. (Pezas a catro mans). F. Emonts
- “MIKROKOSMOS”. (Pezas a catro mans e dous pianos). B. Bartok
- “BASIC JAZZ. Piano a catro mans. Vol. 1 e 2”. M. Camp
- “Four-hand piano music by Nineteenth-Century Masters”. Edit. Dover
- “Piano duet music for beginners”. Váczi Karoly
- “28 Melodías op 149”. Diabelly
- “SONATINAS op 163”. Diabelly
- “Around the world with 4 hands”. F. Emonts
- “24 pequeños duettos”. Banal
- “PIANO DUET MUSIC FOR BEGINERS”. Edited by Váczi Károly. Editio Musica Budapest
- "Berceuses". R. Hahn.
- "3 Préludes sur des airs populaires irlandais". R. Hahn
- “50 Russian Folksongs”. P. Tchaikovsky
- “IMPROVISACIÓN Ó PIANO”. E. Molina
- “IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO, 1º 2º e 3º”. E. Molina

9.2 Curso: 2º de grao profesional

9.2.1 Obxectivos

Obxectivos xerais:

- Afondar no coñecemento dos estilos e dos recursos interpretativos de cada un deles.
- Dominar o propio instrumento de acordo coas esixencias de cada obra.
- Respetar as normas que esixe toda actuación en grupo e valorar a interpretación en conxunto como un aspecto fundamental da formación musical.
- Aplicar a audición polifónica para escoitar simultaneamente as partes ao mesmo tempo que se executa a propia, demostrando a sensibilidade auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente a calidade sonora.
- Utilizar unha ampla e variada gama sonora, de xeito que o axuste do son se realice en función dos demais instrumentos do conxunto e das necesidades interpretativas da obra.
- Adquirir e aplicar progresivamente ferramentas e competencias para o desenvolvemento da memoria.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista.
- Aplicar con autonomía progresivamente maior os coñecementos musicais para a improvisación co instrumento.
- Coñecer e realizar os xestos básicos que permitan a interpretación coordinada.
- Interpretar obras representativas do repertorio do conxunto instrumental de dificultade axeitada ao nivel.

Obxectivos específicos:

- Aprender a diferenciar diversos estilos de escritura pianística a través da lectura e audición do repertorio para a piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos e a situalos nun contexto histórico máis ou menos preciso.
- Alcanzar o dominio técnico necesario para a interpretación das obras programadas para cada curso.
- Adoptar a actitude necesaria para a interpretación no piano a catro mans tendo en conta as particularidades da execución de dous intér-

pretes nun mesmo instrumento, tanto na función de primo como de segundo. Cumprir correctamente coa función destinada a cada parte tanto si é de solista como de acompañante.

- Potenciar o sentido da audición na interpretación de obras para piano a catro mans, dous pianos e obras para outros instrumentos con acompañamento pianístico, tendo en conta as distintas esixencias sonoras en cada un dos contextos.
- Coñecer as distintas cualidades tímbricas derivadas dos posibles ataques que forman parte da técnica pianística e aplicarlas no contexto das obras do repertorio que se traballe.
- Interpretar obras de memoria dentro do repertorio escollido para cada curso. Potenciar a capacidade de memorizar obras ou fragmentos de obras nun prazo de tempo limitado. Utilizar a análise musical como ferramenta para a mellor comprensión e posterior memorización das obras traballadas.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista de pezas de dificultade elemental nunha execución a dúo, tendo en conta a dificultade da lectura simultánea. Desenvolver a capacidade de aprender nun prazo curto pezas dun nivel axeitado.
- Improvisar harmónica e melodicamente nun contexto de dúo empregando os elementos musicais propios do nivel e as ferramentas técnicas características da execución pianística.
- Alcanzar un bo nivel de comunicación musical a través da vista, o xesto e a respiración nun contexto de dúo.
- Interpretar obras representativas das diversas épocas e estilos dentro do repertorio de piano a catro mans e dous pianos, de dificultade axeitada ao nivel. Interpretar pezas para outros instrumentos con acompañamento pianístico.

9.2.2 Contidos

- Os distintos estilos musicais históricos a través do repertorio de piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos. Harmonía, textura, ornamentación, pedalización, etc.
- A unidade sonora: respiración, ataque, articulación, ritmo, fraseo, etc. Resolución de problemas técnicos. A precisión na execución. Dixitacións. Desenvolvemento de igualdade de ataques.
- Práctica de conxunto da agrupación correspondente. Valoración do sistema como marco da interpretación. A función de solista. A función de acompañante.

- Audicións comparadas de interpretacións de piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos, para analizar de maneira crítica as características das diferentes versións. A escoita.
- Equilibrio sonoro de planos. O timbre. A práctica do pedal na execución de conxunto.
- Análise e interpretación das obras do repertorio do curso. Comprensión musical das distintas linguaxes musicais interpretadas.
- Lectura a vista.
- Desenvolvemento de acompañamentos. Improvisación melódica sobre unha base armónica.
- Estudo e práctica dos xestos anacrúsicos para tocar sen dirección.
- Traballo gradual do repertorio básico máis salientable da agrupación correspondente.

9.2.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.2.3.1 Criterios de avaliación

- Interpretar obras do repertorio propio da agrupación correspondente. Con este criterio preténdese avaliar a capacidade de criterio interpretativo entre todos os compoñentes do grupo, e do equilibrio sonoro entre as partes.
- Actuar como responsable do grupo, dirixindo a interpretación colectiva en tanto que realiza a súa propia parte, se procede. Mediante este criterio preténdese verificar se o alumnado ten un coñecemento global da partitura saben utilizar os xestos necesarios da concertación. Ademais, pódese valorar os seus criterios sobre unificación do son, timbre, vibrato, afinación, fraseo, etc.

- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda. Este criterio pretende comprobar a capacidade do alumnado para desenvolverse con autonomía na lectura dun texto, así como o seu grao de fluidez na lectura e comprensión da obra.
- Estudar as obras correspondentes ao repertorio programado. Mediante este criterio preténdese avaliar o sentido da responsabilidade como membro dun grupo, a valoración que ten o seu papel dentro deste e o respecto pola interpretación musical.
- Interpretar en público obras do repertorio para conxunto. Este criterio serve para comprobar a unificación do fraseo, a precisión rítmica, o equilibrio sonoro, a preparación de cambios dinámicos e de acentuación, así como a adecuación interpretativa ao carácter e o estilo da música interpretada.

9.2.3.2 Mínimos esixibles

- Interpretar un programa integrado por un mínimo de seis obras. O repertorio elixirase en función do tipo de formación e das dificultades técnicas e musicais, acordes a este nivel.
- Interpretar en audición pública obras traballadas durante o curso. As audicións, de periodicidade e duración flexible, se distribuirán ó longo do curso, debendo cada grupo participar nun mínimo de unha delas.

9.2.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Empregarase como procedemento a observación directa do alumnado valorando o rendemento do traballo diario, o comportamento e actitude nas clases e a audición.

Como ferramentas de avaliación empregárase o diario de aula onde quedará recollida a información e valoración do traballo diario, a actitude e o comportamento e a audición. Poderase utilizar gravacións de audio e vídeo como ferramenta de avaliación complementaria.

9.2.3.4 Criterios de cualificación

- Mostrar unha capacidade de aprendizaxe progresiva a través do traballo diario. Este criterio achegará o 60% da cualificación.
- Amosar interese e unha boa actitude e comportamento nas clases como nas actividades do Centro. Este criterio achegará o 10% da cualificación.
- Interpretar obras de conxunto nunha audición. Este criterio achegará o 30% da cualificación.

Traballo diario	Actitude e Comportamento	Audición
60%	10 %	30%

9.2.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

É competencia do consello escolar de cada centro autorizar con carácter excepcional a ampliación de matrícula ao curso seguinte ao alumnado que, logo da orientación do profesorado, así o solicite, sempre que o informe da totalidade do profesorado do alumno ou da alumna xustifique, conforme a criterios obxectivos, a súa adecuada capacidade de aprendizaxe do curso actual e daquel ao que aspire a acceder.

O alumno deberá realizar e superar unha proba que lle permita demostrar ter adquiridos os obxectivos requiridos pola programación do curso que quere superar. O resto do grupo non será avaliado.

Devandita proba consistirá en:

- Interpretar as obras propostas polo profesor.
- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda.

9.2.5 Medidas de recuperación

9.2.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

Nesta proba o alumnado deberá presentar toda a materia que corresponda ao curso en cuestión, sendo o profesorado o encargado de designar os contidos a interpretar na proba.

Nese caso, o alumno terá dereito a unha proba de avaliación alternativa na que terá que cumprir os aspectos reflectidos no apartado “Mínimos esixibles” dese curso, aportando ós membros da agrupación necesarios, non sendo éstos avaliados.

9.2.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non supere a materia de Conxunto poderá presentarse á convocatoria extraordinaria.

O profesor da materia especificará no Informe de Materia Non Superada, o traballo que o alumno terá que presentar na proba extraordinaria para superar o curso dacordo coa programación vixente da materia. O alumno ten que presentar o grupo co que vai interpretar as obras na proba.

9.2.6 Recursos didácticos

- “EL PIANO. Música per due”. Tchokov-Gemiu
- “MÉTODO EUROPEO DE PIANO”. (Pezas a catro mans). F. Emonts
- “MIKROKOSMOS”. (Pezas a catro mans e dous pianos). B. Bartok
- “BASIC JAZZ. Piano a catro mans. Vol. 1 e 2” . M. Camp
- “Four-hand piano music by Nineteenth-Century Masters”. Edit. Dover
- “Piano duet music for beginners”. Váczi Karoly
- “28 Melodías op 149”. Diabelly
- “SONATINAS op 163”. Diabelly
- “Around the world with 4 hands”. F. Emonts
- “24 pequeños duettos”. Banal
- “50 Russian Folksongs”. P. Tchaikovsky
- “PIANO DUET MUSIC FOR BEGINERS”. Edited by Váczi Károly. Editio Musica Budapest
- "Berceuses". R. Hahn.
- "3 Préludes sur des airs populaires irlandais". R. Hahn
- “IMPROVISACIÓN Ó PIANO”. E. Molina
- “*IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO, 1º 2º e 3º*”. E. Molina

9.3 Curso: 3º de grao profesional

9.3.1 Obxectivos

Obxectivos xerais:

- Afondar no coñecemento dos estilos e dos recursos interpretativos de cada un deles.
- Dominar o propio instrumento de acordo coas esixencias de cada obra.
- Respetar as normas que esixe toda actuación en grupo e valorar a interpretación en conxunto como un aspecto fundamental da formación musical.
- Aplicar a audición polifónica para escoitar simultaneamente as partes ao mesmo tempo que se executa a propia, demostrando a sensibilidade auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente a calidade sonora.
- Utilizar unha ampla e variada gama sonora, de xeito que o axuste do son se realice en función dos demais instrumentos do conxunto e das necesidades interpretativas da obra.
- Adquirir e aplicar progresivamente ferramentas e competencias para o desenvolvemento da memoria.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista.
- Aplicar con autonomía progresivamente maior os coñecementos musicais para a improvisación co instrumento.
- Coñecer e realizar os xestos básicos que permitan a interpretación coordinada.
- Interpretar obras representativas do repertorio do conxunto instrumental de dificultade axeitada ao nivel.

Obxectivos específicos:

- Aprender a diferenciar diversos estilos de escritura pianística a través da lectura e audición do repertorio para a piano a catro mans, dous pianos e piano con outros instrumentos e a situalos nun contexto histórico máis ou menos preciso.
- Alcanzar o dominio técnico necesario para a interpretación das obras programadas para cada curso.
- Adoptar a actitude necesaria para a interpretación no piano a catro mans tendo en conta as particularidades da execución de dous intér-

pretes nun mesmo instrumento, tanto na función de primo como de secondo. Cumprir correctamente coa función destinada a cada parte tanto si é de solista como de acompañante.

- Potenciar o sentido da audición na interpretación de obras para piano a catro mans, dous pianos e obras para outros instrumentos con acompañamento pianístico, tendo en conta as distintas esixencias sonoras en cada un dos contextos.
- Coñecer as distintas cualidades tímbricas derivadas dos posibles ataques que forman parte da técnica pianística e aplicarlas no contexto das obras do repertorio que se traballe.
- Interpretar obras de memoria dentro do repertorio escollido para cada curso. Potenciar a capacidade de memorizar obras ou fragmentos de obras nun prazo de tempo limitado. Utilizar a análise musical como ferramenta para a mellor comprensión e posterior memorización das obras traballadas.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista de pezas de dificultade elemental nunha execución a dúo, tendo en conta a dificultade da lectura simultánea. Desenvolver a capacidade de aprender nun prazo curto pezas dun nivel axeitado.
- Improvisar harmónica e melodicamente nun contexto de dúo empregando os elementos musicais propios do nivel e as ferramentas técnicas características da execución pianística.
- Alcanzar un bo nivel de comunicación musical a través da vista, o xesto e a respiración nun contexto de dúo.
- Interpretar obras representativas das diversas épocas e estilos dentro do repertorio de piano a catro mans e dous pianos, de dificultade axeitada ao nivel. Interpretar pezas para outros instrumentos con acompañamento pianístico.

9.3.2 Contidos

- Os distintos estilos musicais históricos a través do repertorio de piano a catro mans, dous pianos, Concertos para piano e piano con outros instrumentos. Harmonía, textura, ornamentación, pedalización, etc.
- A unidade sonora: respiración, ataque, articulación, ritmo, fraseo, etc. Resolución de problemas técnicos. A precisión na execución. Dixitacións. Desenvolvemento de igualdade de ataques.
- Práctica de conxunto da agrupación correspondente. Valoración do sistema como marco da interpretación. A función de solista. A función de acompañante.
- Audicións comparadas de interpretacións de piano a catro mans, dous pianos, concertos de piano e orquestra e piano con outros instrumen-

tos, para analizar de maneira crítica as características das diferentes versións. A escoita.

- Equilibrio sonoro de planos. O timbre. A práctica do pedal na execución de conxunto.
- Análise e interpretación das obras do repertorio do curso. Comprensión musical das distintas linguaxes musicais interpretadas.
- Lectura a vista.
- Desenvolvemento de acompañamentos. Improvisación melódica sobre unha base armónica.
- Estudo e práctica dos xestos anacrúsicos para tocar sen dirección.
- Traballo gradual do repertorio básico máis salientable da agrupación correspondente.

9.3.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.3.3.1 Criterios de avaliación

- Interpretar obras do repertorio propio da agrupación correspondente. Con este criterio preténdese avaliar a capacidade de criterio interpretativo entre todos os compoñentes do grupo, e do equilibrio sonoro entre as partes.
- Actuar como responsable do grupo, dirixindo a interpretación colectiva en tanto que realiza a súa propia parte, se procede. Mediante este criterio preténdese verificar se o alumnado ten un coñecemento global da partitura saben utilizar os xestos necesarios da concertación. Ademais, pódese valorar os seus criterios sobre unificación do son, timbre, vibrato, afinación, fraseo, etc.

- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda. Este criterio pretende comprobar a capacidade do alumnado para desenvolverse con autonomía na lectura dun texto, así como o seu grao de fluidez na lectura e comprensión da obra.
- Estudar as obras correspondentes ao repertorio programado. Mediante este criterio preténdese avaliar o sentido da responsabilidade como membro dun grupo, a valoración que ten o seu papel dentro deste e o respecto pola interpretación musical.
- Interpretar en público obras do repertorio para conxunto. Este criterio serve para comprobar a unificación do fraseo, a precisión rítmica, o equilibrio sonoro, a preparación de cambios dinámicos e de acentuación, así como a adecuación interpretativa ao carácter e o estilo da música interpretada.

9.3.3.2 Mínimos esixibles

- Interpretar un programa integrado por un mínimo de catro obras. O repertorio elixirase en función do tipo de formación e das dificultades técnicas e musicais, acordes a este nivel.
- Interpretar en audición pública obras traballadas durante o curso. As audicións, de periodicidade e duración flexible, se distribuirán ó longo do curso, debendo cada grupo participar nun mínimo de unha delas.

9.3.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Empregarase como procedemento a observación directa do alumnado valorando o rendemento do traballo diario, o comportamento e actitude nas clases e a audición.

Como ferramentas de avaliación empregárase o diario de aula onde quedará recollida a información e valoración do traballo diario, a actitude e o comportamento e a audición. Poderase utilizar gravacións de audio e vídeo como ferramenta de avaliación complementaria.

9.3.3.4 Criterios de cualificación

- Mostrar unha capacidade de aprendizaxe progresiva a través do traballo diario. Este criterio achegará o 60% da cualificación.
- Amosar interese e unha boa actitude e comportamento nas clases como nas actividades do Centro. Este criterio achegará o 10% da cualificación.
- Interpretar obras de conxunto nunha audición. Este criterio achegará o 30% da cualificación.

Traballo diario	Actitude e Comportamento	Audición
60%	10 %	30%

9.3.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

É competencia do consello escolar de cada centro autorizar con carácter excepcional a ampliación de matrícula ao curso seguinte ao alumnado que, logo da orientación do profesorado, así o solicite, sempre que o informe da totalidade do profesorado do alumno ou da alumna xustifique, conforme a criterios obxectivos, a súa adecuada capacidade de aprendizaxe do curso actual e daquel ao que aspire a acceder.

O alumno deberá realizar e superar unha proba que lle permita demostrar ter adquiridos os obxectivos requiridos pola programación do curso que quere superar. O resto do grupo non será avaliado.

Devandita proba consistirá en:

- Interpretar as obras propostas polo profesor.
- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda.

9.3.5 Medidas de recuperación

9.3.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

Nesta proba o alumnado deberá presentar toda a materia que corresponda ao curso en cuestión, sendo o profesorado o encargado de designar os contidos a interpretar na proba.

Nese caso, o alumno terá dereito a unha proba de avaliación alternativa na que terá que cumprir os aspectos reflectidos no apartado “Mínimos esixibles” dese curso, aportando ós membros da agrupación necesarios, non sendo estes avaliados.

9.3.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non supere a materia de Conxunto poderá presentarse á convocatoria extraordinaria.

O profesor da materia especificará no Informe de Materia Non Superada, o traballo que o alumno terá que presentar na proba extraordinaria para superar o curso dacordo coa programación vixente da materia. O alumno ten que presentar o grupo co que vai interpretar as obras na proba.

9.3.6 Recursos didácticos

- “EL PIANO. Música per due”. Tchokov-Gemiu
- “MÉTODO EUROPEO DE PIANO”. (Pezas a catro mans). F. Emonts
- “MIKROKOSMOS”. (Pezas a catro mans e dous pianos). B. Bartok
- “BASIC JAZZ. Piano a catro mans. Vol. 1 e 2” . M. Camp
- “Four-hand piano music by Nineteenth-Century Masters”. Edit. Dover
- “Piano duet music for beginners”. Váczi Karoly
- “28 Melodías op 149”. Diabelly
- “SONATINAS op 163”. Diabelly
- “Around the world with 4 hands”. F. Emonts
- “24 pequeños duettos”. Banal
- “Il maestro e lo scolare” Hob. XVIIa/I. F. J. Haydn
- “50 Russian Folksongs”. P. Tchaikovsky
- “DANZAS ESLAVAS Op. 46 e op. 72”. A. Dvorak
- “PIANO DUET MUSIC FOR BEGINERS”. Edited by Váczi Károly. Editio Musica Budapest
- "Vals". J. Brahms
- "6 Pequeñas pezas". O. Resphigui
- "Berceuses". R. Hahn.
- "3 Préludes sur des airs populaires irlandais". R. Hahn
- “6 pequeñas piezas para piano a 4 manos”. Schoenberg
- “IMPROVISACIÓN Ó PIANO”. E. Molina

- “IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO, 1º 2º e 3º”. E. Molina

9.4 Curso: 4º de grao profesional

9.4.1 Obxectivos

Obxectivos xerais:

- Afondar no coñecemento dos estilos e dos recursos interpretativos de cada un deles.
- Dominar o propio instrumento de acordo coas esixencias de cada obra.
- Respetar as normas que esixe toda actuación en grupo e valorar a interpretación en conxunto como un aspecto fundamental da formación musical.
- Aplicar a audición polifónica para escoitar simultaneamente as partes ao mesmo tempo que se executa a propia, demostrando a sensibilidade auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente a calidade sonora.
- Utilizar unha ampla e variada gama sonora, de xeito que o axuste do son se realice en función dos demais instrumentos do conxunto e das necesidades interpretativas da obra.
- Adquirir e aplicar progresivamente ferramentas e competencias para o desenvolvemento da memoria.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista.
- Aplicar con autonomía progresivamente maior os coñecementos musicais para a improvisación co instrumento.
- Coñecer e realizar os xestos básicos que permitan a interpretación coordinada.
- Interpretar obras representativas do repertorio do conxunto instrumental de dificultade axeitada ao nivel.

Obxectivos específicos:

- Aprender a diferenciar diversos estilos de escritura pianística a través da lectura e audición do repertorio para a piano a catro mans, dous pianos, concertos para piano e piano con outros instrumentos e a situálos nun contexto histórico máis ou menos preciso.
- Alcanzar o dominio técnico necesario para a interpretación das obras programadas para cada curso.
- Adoptar a actitude necesaria para a interpretación no piano a catro mans tendo en conta as particularidades da execución de dous intér-

pretes nun mesmo instrumento, tanto na función de primo como de segundo. Cumprir correctamente coa función destinada a cada parte tanto si é de solista como de acompañante.

- Potenciar o sentido da audición na interpretación de obras para piano a catro mans, dous pianos, concertos para piano con redución e obras para outros instrumentos con acompañamento pianístico, tendo en conta as distintas esixencias sonoras en cada un dos contextos.
- Coñecer as distintas cualidades tímbricas derivadas dos posibles ataques que forman parte da técnica pianística e aplicarlas no contexto das obras do repertorio que se traballe.
- Interpretar obras de memoria dentro do repertorio escollido para cada curso. Potenciar a capacidade de memorizar obras ou fragmentos de obras nun prazo de tempo limitado. Utilizar a análise musical como ferramenta para a mellor comprensión e posterior memorización das obras traballadas.
- Desenvolver a capacidade de lectura a primeira vista de pezas de dificultade elemental nunha execución a dúo, tendo en conta a dificultade da lectura simultánea. Desenvolver a capacidade de aprender nun prazo curto pezas dun nivel axeitado.
- Improvisar harmónica e melódicamente nun contexto de dúo empregando os elementos musicais propios do nivel e as ferramentas técnicas características da execución pianística.
- Alcanzar un bo nivel de comunicación musical a través da vista, o xesto e a respiración nun contexto de dúo.
- Interpretar obras representativas das diversas épocas e estilos dentro do repertorio de piano a catro mans e dous pianos, de dificultade axeitada ao nivel. Interpretar Concertos para piano axeitados ó nivel coa redución de orquestra para un segundo piano. Interpretar pezas para outros instrumentos con acompañamento pianístico.

9.4.2 **Contidos**

- Os distintos estilos musicais históricos a través do repertorio de piano a catro mans, dous pianos, Concertos para piano e piano con outros instrumentos. Harmonía, textura, ornamentación, pedalización, etc.
- A unidade sonora: respiración, ataque, articulación, ritmo, fraseo, etc. Resolución de problemas técnicos. A precisión na execución. Dixitações. Desenvolvemento de igualdade de ataques.
- Práctica de conxunto da agrupación correspondente. Valoración do sistema como marco da interpretación. A función de solista. A función de acompañante.

- Audicións comparadas de interpretacións de piano a catro mans, dous pianos, concertos de piano e orquestra e piano con outros instrumentos, para analizar de maneira crítica as características das diferentes versións. A escoita.
- Equilibrio sonoro de planos. O timbre. A práctica do pedal na execución de conxunto.
- Análise e interpretación das obras do repertorio do curso. Comprensión musical das distintas linguaxes musicais interpretadas.
- Lectura a vista.
- Desenvolvemento de acompañamentos. Improvisación melódica sobre unha base armónica.
- Estudo e práctica dos xestos anacrúsicos para tocar sen dirección.
- Traballo gradual do repertorio básico máis salientable da agrupación correspondente.

9.4.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.4.3.1 Criterios de avaliación

- Interpretar obras do repertorio propio da agrupación correspondente. Con esta criterio preténdese avaliar a capacidade de criterio interpretativo entre todos os compoñentes do grupo, e do equilibrio sonoro entre as partes.
- Actuar como responsable do grupo, dirixindo a interpretación colectiva en tanto que realiza a súa propia parte, se procede. Mediante este criterio preténdese verificar se o alumnado ten un coñecemento global da partitura saben utilizar os xestos necesarios da concertación.

Ademais, pódese valorar os seus criterios sobre unificación do son, timbre, vibrato, afinación, fraseo, etc.

- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda. Este criterio pretende comprobar a capacidade do alumnado para desenvolverse con autonomía na lectura dun texto, así como o seu grao de fluidez na lectura e comprensión da obra.
- Estudar as obras correspondentes ao repertorio programado. Mediante este criterio preténdese avaliar o sentido da responsabilidade como membro dun grupo, a valoración que ten o seu papel dentro deste e o respecto pola interpretación musical.
- Interpretar en público obras do repertorio para conxunto. Este criterio serve para comprobar a unificación do fraseo, a precisión rítmica, o equilibrio sonoro, a preparación de cambios dinámicos e de acentuación, así como a adecuación interpretativa ao carácter e o estilo da música interpretada.

9.4.3.2 Mínimos esixibles

- Interpretar un programa integrado por un mínimo de catro obras. O repertorio elixirase en función do tipo de formación e das dificultades técnicas e musicais, acordes a este nivel.
- Interpretar en audición pública obras traballadas durante o curso. As audicións, de periodicidade e duración flexible, se distribuirán ó longo do curso, debendo cada grupo participar nun mínimo de unha delas.

9.4.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Empregarase como procedemento a observación directa do alumnado valorando o rendemento do traballo diario, o comportamento e actitude nas clases e a audición.

Como ferramentas de avaliación empregárase o diario de aula onde quedará recollida a información e valoración do traballo diario, a actitude e o comportamento e a audición. Poderase utilizar gravacións de audio e vídeo como ferramenta de avaliación complementaria.

9.4.3.4 Criterios de cualificación

- Mostrar unha capacidade de aprendizaxe progresiva a través do traballo diario. Este criterio achegará o 60% da cualificación.
- Amosar interese e unha boa actitude e comportamento nas clases como nas actividades do Centro. Este criterio achegará o 10% da cualificación.
- Interpretar obras de conxunto nunha audición. Este criterio achegará o 30% da cualificación.

Traballo diario	Actitude e Comportamento	Audición
60%	10 %	30%

9.4.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

É competencia do consello escolar de cada centro autorizar con carácter excepcional a ampliación de matrícula ao curso seguinte ao alumnado que, logo da orientación do profesorado, así o solicite, sempre que o informe da totalidade do profesorado do alumno ou da alumna xustifique, conforme a criterios obxectivos, a súa adecuada capacidade de aprendizaxe do curso actual e daquel ao que aspire a acceder.

O alumno deberá realizar e superar unha proba que lle permita demostrar ter adquiridos os obxectivos requiridos pola programación do curso que quere superar. O resto do grupo non será avaliado.

Devandita proba consistirá en:

- Interpretar as obras propostas polo profesor.
- Ler a primeira vista unha obra de pequena dificultade na agrupación que corresponda.

9.4.5 Medidas de recuperación

9.4.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

Nesta proba o alumnado deberá presentar toda a materia que corresponda ao curso en cuestión, sendo o profesorado o encargado de designar os contidos a interpretar na proba.

Nese caso, o alumno terá dereito a unha proba de avaliación alternativa na que terá que cumprir os aspectos reflectidos no apartado “Mínimos esixibles” dese curso, aportando ós membros da agrupación necesarios, non sendo estes avaliados.

9.4.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non supere a materia de Conxunto poderá presentarse á convocatoria extraordinaria.

O profesor da materia especificará no Informe de Materia Non Superada, o traballo que o alumno terá que presentar na proba extraordinaria para superar o curso dacordo coa programación vixente da materia. O alumno ten que presentar o grupo co que vai interpretar as obras na proba.

9.4.6 Recursos didácticos

- “EL PIANO. Música per due”. Tchokov-Gemiu
- “MÉTODO EUROPEO DE PIANO”. (Pezas a catro mans). F. Emonts
- “MIKROKOSMOS”. (Pezas a catro mans e dous pianos). B. Bartok
- “BASIC JAZZ. Piano a catro mans. Vol. 1 e 2” . M. Camp
- “Four-hand piano music by Nineteenth-Century Masters”. Edit. Dover
- “Piano duet music for beginners”. Váczi Karoly
- “28 Melodías op 149”. Diabelly
- “SONATINAS op 163”. Diabelly
- “Around the world with 4 hands”. F. Emonts
- “24 pequeños duettos”. Banal
- “Il maestro e lo scolare” Hob. XVIIa/I. F. J. Haydn
- “50 Russian Folksongs”. P. Tchaikovsky
- “DANZAS ESLAVAS Op. 46 e op. 72”. A. Dvorak
- “PIANO DUET MUSIC FOR BEGINERS”. Edited by Váczi Károly. Edición Musica Budapest
- "Vals". J. Brahms
- "6 Pequeñas pezas". O. Resphigui
- "Berceuses". R. Hahn.
- "3 Préludes sur des airs populaires irlandais". R. Hahn
- “6 pequeñas piezas para piano a 4 manos”. Schoenberg
- “IMPROVISACIÓN Ó PIANO”. E. Molina

- “IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO, 1º 2º e 3º”. E. Molina

10. Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica

Seguindo as instrucións que se recollen no artigo 2º da orde do 8 de Febreiro de 2008 pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música na Comunidade Autónoma de Galicia, e que indican que “[...]a avaliación terá un carácter formativo e orientador do proceso educativo e proporcionará unha información constante que permita mellorar tanto os procesos coma os resultados da intervención educativa[...]”, este departamento leva a cabo unha tripla avaliación: do proceso de aprendizaxe (que se desenvolveu no apartado correspondente de cada curso), da programación didáctica e da nosa labor docente.

O seguimento e avaliación das programacións será rexistrado por cada docente e tratado nas reunións periódicas do departamento, quedando constancia na acta daquelas desviacións e modificacións acordadas. Estas ideas e propostas de mellora serán incluídas na memoria final do departamento, xa que servirán de base para a elaboración da programación didáctica do vindeiro curso.

Por outra banda, a misión da Comisión de Coordinación Pedagóxica será a de garantir que as programacións didácticas dos distintos departamentos presenten coherencia secuencial entre todas elas, e indicar, se é o caso, as modificacións pertinentes que deberán ser realizadas polos departamentos.

Dende o Departamento de Conxunto para avaliar a nosa programación didáctica teremos en conta os seguintes aspectos:

- **Obxectivos:** Adecuación ás necesidades específicas do alumnado e do Proxecto Educativo do Centro
- **Contidos:** Validez na súa elección con respecto aos obxectivos plantexados e adecuación ao nivel do alumnado
- **Actividades:** Atención á diversidade das capacidades e adecuación aos intereses do alumnado e aos seus ritmos de aprendizaxe
- **Criterios metodolóxicos:** A adecuación e coherencia dos mesmos
- **Os medios e recursos:** Avaliación dos criterios para a elección dos medios e recursos didácticos e a súa adecuación aos obxectivos propostos.
- **A avaliación:** Comprobarase a idoneidade e a adecuación entre criterios de avaliación, técnicas e procedementos, así como entre os criterios de avaliación, contidos e obxectivos
- **Alumnado:** A relación co alumnado, ademais do clima de convivencia e traballo.

11. Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento

---

Do mesmo xeito que se indica no punto anterior, a avaliación do labor docente supón un dos tres elementos a avaliar dentro do noso sistema educativo xunto co proceso de aprendizaxe e a programación didáctica.

Será misión do profesorado realizar a análise dos datos que obteña trala avaliación do alumnado e da programación didáctica para realizar as diferentes adaptacións ou adecuacións das estratexias metodolóxicas co fin de mellorar os resultados acadados.

Para levar a cabo este proceso contarase tamén coa análise das enquisas de satisfacción do alumnado como vía alternativa ás clases para obter datos directos relativos á súa función.

Nas reunións do departamento trataranse todos estes puntos ademais dos que o profesorado considere relevantes, sen descoidar aspectos como os recursos materiais e persoais dos que dispón o propio departamento para ofrecer unha ensinanza de calidade, trasladando á Comisión de Coordinación Pedagóxica todo aquilo que se estime oportuno.

12. ANEXOS

12.1 Probas de acceso a outros cursos.

Consultar o documento de información das probas de acceso ao Centro.

12.2 Folla de calibración para exames e/ou probas instrumentais

Indicadores	Porcentaxe	Nota
Hábito postural e control da respiración	20%	
Adecuación á partitura	20%	
Calidade do son e/ou afinación	20%	
Interpretación	25%	
Actitude	15%	